

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека*

Миколаїв–НУК–2025

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Наукова бібліотека

**Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.**

Відповідальний за випуск Т. М. Костирко

Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2025 р. – Миколаїв : НУК, 2025.

До збірки матеріалів конференції увійшли доповіді та виступи з нагальних питань діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), а саме: функціонування університетських бібліотек в умовах війни; розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних; зарубіжні практики впровадження управління дослідними даними в університетських бібліотеках; роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності; використання управлінського потенціалу в бібліотеці для забезпечення освітнього і наукового процесів ЗВО під час війни; роль університетської бібліотеки у впровадженні інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності; формування політики використання ШІ в освітньому процесі; форми співпраці музеїв і бібліотек ЗВО.

УДК 027.7

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

© Наукова бібліотека Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

З М І С Т

БЄЛОДЄД О. В. Наукові пріоритети в роботі Наукової бібліотеки університету	5
БІЛОНОЖКО К. С. Університетська бібліотека, академічна доброчесність і штучний інтелект: формування політики використання ШІ в освітньому процесі	11
ДМИТРИЧЕВА В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян	14
КАРТУЗОВ К. М. Використання цифрових ресурсів державних архівів у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора»	19
КИРИЧОК І. В., БАБАК Т. О., КРАСЮКОВА О. О. Університетська бібліотека як простір психосоціальної підтримки: зарубіжний та вітчизняний досвід	24
КОСТИРКО Т. М. Трансформація університетської бібліотеки: досвід минулого та виклики майбутнього	40
КУЛИК Є. В. Інституційна модель відкритої науки: політики, сервіси та впровадження .	47
КУЗНЕЦОВА І. В. Бібліотечна діяльність крізь призму соціокультурних змін	53
МАТВІЄНКО О. Б. Використання мовних моделей штучного інтелекту в роботі університетської бібліотеки	63
МОЛЧАНОВА С. А.,	66
МАЦЕЙ О. О. Інклюзивність і життєстійкість: важливі орієнтири університетських бібліотек	67
СІМОНЕНКО Н. Є. Популяризація науки засобами бібліотеки закладу вищої освіти	73
СТЕЦЕНКО Н. С. Університетська бібліотека – скарбниця знань і простір еколого-правового просвітництва	78
ТЕЛЬПИШ О. А. Роль Наукової бібліотеки університету в реалізації завдань патріотичного виховання молоді (з досвіду роботи)	84
ХАЄЦЬКИЙ О. П. Бібліотеки та музеї закладів вищої освіти: форми співпраці	93
ЦОКАЛО О. О., ТКАЧЕНКО Д. В. Роль бібліотеки МНАУ у впровадженні інструментів штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності	99
ШАМРАЙ-ЯБЛОНСЬКА Н. А. Слово як зброя: книги про війну та суспільна потреба бібліотек говорити про них	109
ШАРОНОВА Н. В., ВОРЖЕВІТІНА А. І. Розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних	114
ШЕМАЄВ О. О. Фонди університетських бібліотек як елемент формування та збереження документальної спадщини промоції здоров'я в Україні	118
ШЕМАЄВА Г. В. Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках	124

PhD student, assistant at the Department of Intelligent Computer Systems

Educational and Scientific Institute of Social and Humanitarian Technologies National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Ukraine, Kharkiv, 61002, 2 Kirpichova Street

DEVELOPMENT OF INTELLECT THEORY IN THE CONTEXT OF MODERN BIG DATA PROCESSING

Abstract. The research focuses on the theory of intelligence as the basis for the mathematical description of the structure and functions of the human mind, to reproduce them using computer technology. The fundamental limitation of this approach is analysed: the possibility of modelling only deterministic, discrete and finite processes. In the era of big data, this issue is becoming increasingly critical, highlighting the need to explore the possibilities of modelling complex cognitive functions, including acts of abstraction and the cognition of the infinite.

Keywords: theory of intelligence, artificial intelligence, Big Data, machine intelligence, deterministic processes, discrete processes, finite processes, brain-like structures.

УДК 027.7:614:002(477)

Шемаєв О. О.,

канд. іст. наук,

докторант, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

e-mail: shemaev@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8843-0245>

ФОНДИ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ПРОМОЦІЇ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено роль університетських бібліотек України у формуванні та збереженні документальної спадщини промоції здоров'я. Проаналізовано типологію фондів, освітні програми, наукові дослідження, цифрові ресурси. Визначено виклики фінансування, кадрові проблеми, безпеку даних. Окреслено перспективи цифровізації, міжвідомчої співпраці, впровадження міжнародних стандартів.

Ключові слова: університетські бібліотеки, промоція здоров'я, документальна спадщина, цифровізація, громадське здоров'я, бібліотечні фонди, освітні програми, міжінституційна співпраця.

В умовах сучасних викликів, пов'язаних із трансформацією системи охорони здоров'я, війною, цифровізацією та глобалізацією, роль бібліотечних фондів у підтримці освітніх, наукових і просвітницьких процесів набуває особливої ваги. Саме через бібліотечні ресурси забезпечується доступ до історичних, теоретичних і практичних матеріалів, що формують культуру здоров'я, сприяють розвитку громадського здоров'я та впровадженню інноваційних підходів до профілактики захворювань і зміцнення добробуту населення. Збереження та

розвиток бібліотечних фондів є ключовим чинником забезпечення спадкоємності знань, підтримки наукових досліджень, підготовки фахівців, а також формування інформаційної культури суспільства.

Формування бібліотечних фондів, присвячених промоції здоров'я, має глибокі історичні корені. Ще з часів заснування перших університетських бібліотек в Україні, їхні фонди поповнювалися медичними трактатами, підручниками, науковими працями та періодикою, що відображали розвиток медичної науки та практики. Особливе місце посідають рідкісні видання, рукописи, стародруки, які зберігають унікальні знання про традиції, підходи та еволюцію охорони здоров'я в Україні та світі [2]. У XX ст., з розвитком медичної освіти та науки, університетські бібліотеки стали центрами акумулювання та збереження документів, що стосуються профілактики захворювань, гігієни, санітарної освіти, здорового способу життя. Впровадження міжнародних програм, таких, як «Пам'ять світу» ЮНЕСКО, сприяло інтеграції українських бібліотек у глобальний інформаційний простір, а також підвищенню стандартів збереження та консервації документів. З 1990-х років, із впровадженням інформаційних технологій, бібліотеки почали активно створювати електронні каталоги, цифрові архіви, бази даних, що значно розширило доступ до матеріалів з промоції здоров'я.

Сучасні фонди університетських бібліотек характеризуються значною різноманітністю типів документів і форматів їх представлення. Наприклад, Національна наукова медична бібліотека України зберігає понад 1,6 млн примірників, значна частина яких включена до Державного реєстру національного культурного надбання [2]. Колекція «Медична україніка» містить персональні зібрання видатних українських лікарів, а також дари української діаспори. У фондах бібліотек Київського, Харківського, Львівського, Дніпровського, Вінницького, Тернопільського, Івано-Франківського, Полтавського та інших медичних університетів зберігаються раритетні дисертації, стародруки, альбоми газетних вирізок, біобібліографічні словники. Провідні наукові установи, зокрема Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзеєва НАМН України [1] та Центр громадського здоров'я МОЗ України [5], активно публікують результати досліджень, що акумулюються бібліотечними фондами.

Сучасні університетські бібліотеки відіграють центральну роль у забезпеченні освітнього процесу з промоції здоров'я. Це зумовлено тим, що в університетах медичного профілю важливою складовою освітньої програми (ОП) з підготовки фахівців за

спеціальністю «Громадське здоров'я» на рівнях доктора філософії та магістра є дисципліна «Промоція здоров'я» [5]. Мета таких програм полягає у формуванні системи знань і компетентностей, спрямованих на збереження та зміцнення індивідуального, групового та суспільного здоров'я. Студенти вивчають сучасні концепції промоції здоров'я, методи формування здорового способу життя, інструменти оцінки впливу соціальних детермінант, механізми планування та реалізації просвітницьких заходів. Бібліотеки забезпечують доступ до всього спектру необхідних матеріалів: від класичних підручників до найновіших наукових публікацій, від методичних рекомендацій до міжнародних стандартів і керівництв. Важливою функцією є також підтримка розвитку академічної доброчесності та критичного мислення – навичок пошуку, аналізу та верифікації інформації, що є фундаментальними для майбутніх фахівців у сфері громадського здоров'я.

Цифровізація бібліотечних фондів, відкритий доступ до електронних каталогів і репозитаріїв забезпечує не тільки збереження документальної спадщини, але й сприяє розширенню доступу, підвищенню ефективності пошуку та інтеграцію у світовий інформаційний простір. Наприклад, Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету створила електронний каталог із понад 300 тисяч бібліографічних описів, багато з яких містять посилання на повнотекстові документи. Електронні архіви бібліотеки містять навчальні програми, наукові публікації, методичні матеріали, що є доступними через спеціалізовані платформи та репозитарії [4]. Це відповідає міжнародним тенденціям руху відкритої науки та принципам забезпечення доступності досліджень.

Ефективність діяльності університетських бібліотек у сфері промоції здоров'я значною мірою залежить від розвитку міжінституційної співпраці. Прикладом системного підходу є Меморандум про співпрацю між Центром громадського здоров'я МОЗ України, Благодійним фондом «Бібліотечна країна» та Українською бібліотечною асоціацією щодо промоції здорового способу життя через бібліотечну мережу [5]. У рамках таких партнерств реалізуються спільні інформаційні кампанії з профілактики захворювань, популяризації здорового харчування, фізичної активності, психічного здоров'я. Організуються освітні ініціативи: тренінги, семінари, конференції для бібліотекарів, медичних працівників, освітян, соціальних працівників. Забезпечується методична підтримка через розробку та розповсюдження методичних рекомендацій, інформаційних буклетів, відеоматеріалів. Здійснюється цільове комплектування бібліотек актуальною літературою, передплата фахових видань, отримання інформаційних матеріалів від профільних установ. Важливою є

також співпраця з місцевими органами влади, медичними закладами, освітніми установами та волонтерськими організаціями, що дозволяє залучати додаткові ресурси, адаптувати діяльність до специфічних потреб громад і забезпечувати сталий розвиток бібліотек як центрів просвіти та здоров'я.

В останні роки в Україні активно впроваджуються проєкти, спрямовані на трансформацію бібліотек у центри здоров'я громад. Однією з найуспішніших ініціатив є проєкт «Здорові бібліотеки», реалізований Благодійним фондом «Бібліотечна країна» за підтримки україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» та у партнерстві з Національною науковою медичною бібліотекою України [2, 3]. Університетські бібліотеки активно займаються популяризацією знань про здоров'я, організовуючи виставки, лекції, семінари, тренінги, інформаційні кампанії, зустрічі з фахівцями, презентації книг, проводять арттерапевтичні заняття. Вони створюють тематичні полиці, «куточки здоров'я», розробляють інформаційні буклети, плакати, відеоматеріали, проводять онлайн-курси для бібліотекарів і користувачів. Особливу увагу приділяють роботі з різними віковими групами, вразливими категоріями населення, ветеранами, волонтерами, внутрішньо переміщеними особами. Бібліотеки стають просторами для психологічної підтримки, розвитку життєвих навичок, формування відповідального ставлення до власного здоров'я. Популяризуються сучасні форми роботи – флешмоби, квести, сторітелінг, інтерактивні ігри, що підвищує залученість користувачів та ефективність просвітницької діяльності. Вплив бібліотечних фондів на громадське здоров'я проявляється у підвищенні рівня медичної грамотності, формуванні здорових звичок, профілактиці захворювань, зниженні соціальної напруги, зміцненні життєстійкості громад [3].

Попри значні досягнення, університетські бібліотеки стикаються з низкою серйозних викликів. Недостатнє бюджетне фінансування ускладнює придбання нових видань, модернізацію обладнання, передплату періодичних видань і міжнародних баз даних. Спостерігається дефіцит кваліфікованих фахівців, необхідність постійного підвищення кваліфікації, розвитку цифрових компетентностей. Зростаючі загрози кібератак вимагають посиленого захисту електронних ресурсів і забезпечення конфіденційності персональних даних користувачів. Воєнний стан призводить до руйнування інфраструктури, втрати частини фондів, обмеження мобільності, зниження замовлень на друк наукових праць. Необхідність постійного оновлення програмного та апаратного забезпечення, адаптації до нових форматів і стандартів цифрового зберігання створює додаткові технологічні виклики.

Майбутнє університетських бібліотек у сфері промоції здоров'я визначається декількома стратегічними напрямками. Поглиблення цифровізації передбачає впровадження штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації бібліотечних процесів, розробку інтелектуальних систем пошуку та рекомендацій, використання блокчейн-технологій для верифікації та захисту документів. Важливим є створення інтегрованих інформаційних мереж через розвиток національних і міжнародних консорціумів бібліотек, уніфікацію стандартів каталогізації, збереження та оцифрування [2]. Розширення міжвідомчої співпраці сприятиме поглибленню партнерств із освітніми, науковими, медичними установами, громадськими організаціями, органами влади. Перспективним є розвиток інноваційних сервісів: персоналізованих освітніх програм, віртуальних консультаційних центрів, інтерактивних платформ для обміну досвідом між фахівцями. Стратегічне планування відновлення потребує залучення міжнародних інвестицій, розвитку партнерств із приватним сектором для модернізації інфраструктури у поствоєнний період.

Отже, університетські бібліотеки мають потенціал залишатися незамінними осередками збереження, розвитку та популяризації документальної спадщини, що сприяє формуванню здорового, освіченого та життєстійкого суспільства.

Список використаних джерел

1. Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзеєва НАМН України : офіційний вебсайт. URL: <https://health.gov.ua/activity/foreground-directions/> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Національна наукова медична бібліотека України : офіційний вебсайт. URL: <https://library.gov.ua/> (дата звернення: 21.10.2025).
3. Проєкт «Здорові бібліотеки» // Благодійний фонд «Бібліотечна країна». URL: <https://livelibrary.com.ua/news/healthy-libraries/> (дата звернення: 06.10.2025).
4. Репозитарій Харківського національного медичного університету. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/home> (дата звернення: 10.11.2025).
5. Про Центр // Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/pro-centr> (дата звернення: 10.11.2025).

References:

1. Instytut hromadskoho zdorovia im. O. M. Marzieieva NAMN Ukrainy. (n.d.). *Priorytetni napriamky* [Priority directions]. <https://health.gov.ua/activity/foreground-directions/>
2. Natsionalna naukova medychna biblioteka Ukrainy. (n.d.). *Holovna storinka* [Home page]. <https://library.gov.ua/>

3. Blahodiinyi fond «Bibliotechna kraina». (n.d.). *Proiekt «Zdorovi biblioteky»* [Project "Healthy Libraries"]. LiveLibrary. <https://livelibrary.com.ua/news/healthy-libraries/>
4. Kharkivskiyi natsionalnyi medychnyi universytet. (n.d.). *Repozytarii Kharkivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu* [Repository of Kharkiv National Medical University]. <https://repo.knmu.edu.ua/home>
5. Tsentr hromadskoho zdorovia MOZ Ukrainy. (n.d.). *Pro tsentr* [About the center]. <https://phc.org.ua/pro-centr>

UNIVERSITY LIBRARY COLLECTIONS AS AN ELEMENT OF FORMATION AND PRESERVATION OF DOCUMENTARY HERITAGE OF HEALTH PROMOTION IN UKRAINE

Abstract. *The role of Ukrainian university libraries in the formation and preservation of documentary heritage of health promotion has been investigated. The study analyzes the typology of collections, educational programs, scientific research, and digital resources. University libraries accumulate various types of documents - from rare early printed books to modern digital resources, provide access to educational, scientific, and methodological materials. The historical evolution of library collections development is traced, showing transformation from accumulation of medical treatises to creation of comprehensive information systems. Special attention is paid to rare and valuable publications, including collections of the National Scientific Medical Library of Ukraine, which preserves over 1.6 million items, significant portion of which is included in the State Register of National Cultural Heritage. Educational programs on health promotion, particularly the discipline "Health Promotion" are mandatory components of training specialists in public health at doctoral and master's levels. Libraries ensure access to the full spectrum of necessary materials and support development of academic integrity and critical thinking skills. Digital transformation of library collections is a strategic development direction. Digitization of rare and valuable publications, creation of electronic catalogs and repositories ensures preservation of documentary heritage, expansion of access, and integration into the global information system. Leading university libraries actively implement open access systems, creating electronic archives with educational programs, scientific publications, and methodological materials. Inter-institutional cooperation effectiveness is demonstrated through partnerships between the Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine, the Library Country Charitable Foundation, and the Ukrainian Library Association. Within such partnerships, joint information campaigns, educational initiatives, methodological support, and targeted library collection development are implemented. Libraries actively engage in health knowledge popularization by organizing exhibitions, lectures, seminars, trainings, information campaigns, and working with various age groups and vulnerable population categories. Challenges have been identified: insufficient funding complicates acquisition of new publications and equipment modernization; shortage of qualified specialists requires continuous professional development and digital competencies enhancement; growing cybersecurity threats necessitate protection of electronic resources; martial law leads to infrastructure destruction and collection losses. Development perspectives are associated with deepening digitization through implementation of artificial intelligence and machine learning, creation of integrated information networks, expansion of inter-departmental cooperation, development of innovative services, and strategic recovery planning with international investment attraction. University library collections perform fundamental*

functions in forming and preserving documentary heritage of health promotion, ensuring knowledge continuity, supporting educational programs and scientific research, implementing educational activities, and promoting development of medical literacy and healthy behavioral patterns among population. (сократимь)

Keywords: university libraries, health promotion, documentary heritage, digitalization, public health, library collections, educational programs, inter-institutional cooperation.

УДК 001.103:004.451.5:027.7

Шемаєва Г. В.,

*д-р наук із соціальних комунікацій, професор,
професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності,
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»,
м. Харків, Україна*

e-mail: annashemaeva@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1053-989X>

ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ RDM В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ

Анотація. *Висвітлюється досвід впровадження управління дослідницькими даними (RDM) в університетських бібліотеках провідних країн світу, зокрема: США, Великобританії, Німеччини, Франції, Австралії. Акцентується на практичних підходах до RDM, пов'язаних з організацією спеціальних центрів або служб RDM на засадах співпраці бібліотекарів з науковцями, інформаційними фахівцями та іншими спеціалістами; розробкою нормативних документів та особливостях роботи з даними досліджень.*

Ключові слова: *управління дослідницькими даними (RDM), університетські бібліотеки, документування дослідницьких даних, зарубіжний досвід.*

Нові виклики, зумовлені поширенням концепції відкритої науки, впливають на зміни в системі наукових комунікацій. Поряд зі статтею як головною одиницею наукової комунікації зростає значення дослідницьких даних. На відміну від журнальних статей, які є статичним відображенням результатів досліджень, дані досліджень є динамічними. У багатьох університетах створюється величезна кількість таких даних у найрізноманітніших формах. Вони є цінним науковим активом, який має потенціал для повторного використання після активної фази дослідження. Це спричинило до активного розвитку управління дослідницькими даними (RDM), спрямованого на безпечне зберігання даних, їхню доступність та можливість використання іншими дослідниками. Правильне управління дослідницькими даними має вирішальне значення для забезпечення довгострокового зберігання та зручності використання результатів досліджень.